

POLISH SCIENCE JOURNAL

INTERNATIONAL SCIENCE JOURNAL

Issue 12(33)
Part 2

 iScience[®] Poland

POLISH SCIENCE JOURNAL

ISSUE 12(33)
Part 2

INTERNATIONAL SCIENCE JOURNAL

WARSAW, POLAND
Wydawnictwo Naukowe "iScience"
2020

ISBN 978-83-949403-4-8

POLISH SCIENCE JOURNAL (ISSUE 12(33), 2020) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020. Part 2 – 415 p.

Editorial board:

Bakhtiyor Amonov, Doctor of Political Sciences, Associate Professor of Tashkent University of Information Technologies

Bugajewski K. A., doktor nauk medycznych, profesor nadzwyczajny

Czarnomorski Państwowy Uniwersytet imienia Piotra Mohyły

Tahirjon Z. Sultanov, Doctor of Technical Sciences, docent

Shavkat J. Imomov, Doctor of Technical Sciences, professor

Temirbek Ametov, PhD

Marina Berdina, PhD

Hurshida Ustadjalilova, PhD

Dilnoza Kamalova, PhD (arch) Associate Professor, Samarkand State Institute of Architecture and Civil Engineering

Oleh Vodiani, PhD

Languages of publication: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերէն

Science journal are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post-graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees.

The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

ISBN 978-83-949403-4-8

© Sp. z o. o. "iScience", 2020

© Authors, 2020

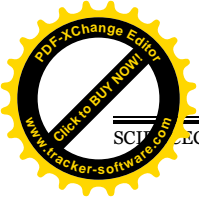

TABLE OF CONTENTS

SECTION: AGRICULTURAL SCIENCE

- Утепбергенов Адилбай Реймбаевич,
Сатбаева Римма Сарсенбаевна (Нукус, Узбекистан)**
ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ШИМОЛИЙ ЗОНАСИДА
САБЗАВОТ ЭКИНЛАРИДА УЧРАЙДИГАН ШИРА ТУРЛАРИ,
РИВОЖЛАНИШИ ВА УЛАРНИНГ ЭНТОМОФАГЛАРИ..... 10

SECTION: ART STUDIES

- Мирзаназарова Э. Я. (Ташкент, Узбекистан)**
ОБЫЧАИ И ОБРЯДЫ, СВЯЗАННЫЕ С ОДЕЖДОЙ УЗБЕКИСТАНА
XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА..... 15

SECTION: CULTURAL SCIENCE

- Жаббаров Азизбек Жаббарович (Тошкент, Узбекистан)**
ЎЗБЕК МУЛЬТИПЛИКАЦИЯСИДА МИЛЛИЙ ҚАҲРАМОН ЯРАТИШ
МАСАЛАЛАРИ..... 18

SECTION: ECOLOGY

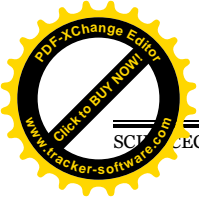
- Курбонбоева Хавожон Жуманиязовна,
Бабажанова Санабар Юлдашбаевна,
Сатторова Фазилат Юсупбоевна,
Сапаев Расулбек Давлатович (Урганч, Ўзбекистан)**
АТМОСФЕРА ҲАВОСИНИНГ ИФЛОСЛАНИШ МУАММОЛАРИ..... 22

SECTION: ECONOMICS

- Khodjayev Anvar Rasulovich,
Kurbanov Azizbek Ulugbekovich (Bukhara, Uzbekistan)**
THE ROLE OF SMM MARKETING IN SMALL BUSINESS
DEVELOPMENT DURING A PANDEMIC..... 25
- Oxunjon Qulliyev Anvar o`g`li (Buxoro, Uzbekistan)**
PUL MABLAG`LARI HISOB: IQTISODIYOTDAGI O`RNI VA ULARNING
ASOSIY VAZIFALARI..... 29
- Saparboyeva Nasiba Komilovna,
Gulumov Mustafo Erkin o`g`li (Urganch, Uzbekistan)**
OZIQ OVQAT MAHSULOTLARINI SIFATINI
NAZORAT QILISHNIG ZAMONAVIY USULLARI VA VOSITALARI..... 32
- Sodiqova Dinora Ilhom qizi (Toshkent, Uzbekistan)**
FINANCIAL FLOWS..... 35

SECTION: HISTORY SCIENCE

- Najmiddinov Qodirjon Murodjon o`g`li (Namangan, Uzbekistan)**
TABIAT VA TARIX..... 37
- Qodirov Husniddin Ro`ziboyevich (Termez, Uzbekistan)**
O`RTA OSIYODA ILK SHAHARLAR VA DAVLATCHILIKNINIG
VUJUDGA KELISHI..... 40

Oxunjon Qulliyev Anvar o'g'li
iqтisodiyot kafedrasi o'qituvchisi
Buxoro davlat universiteti
(Buxoro, Uzbekistan)

PUL MABLAG'LARI HISOBI: IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA ULARNING ASOSIY VAZIFALARI

Annotatsiya: *Iqtisodiyotni rivojlanishining barcha bosqichlarida naqd pulsiz hisob kitoblar alohida ahamiyatga ega.*

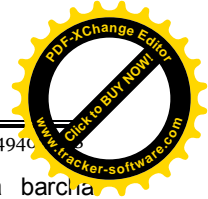
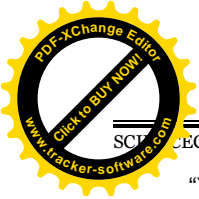
Kalit so'zlar: *Iqtisodiyotni modernizatsiyalash, davlat byudjeti, pul mablag'lari, naqd pul, to'lov qobiliyatining mazmuni, tovar aylanmsiga.*

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida korxonalar faoliyatida pul mablag'laridan samarali foydalanish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishining ta'minlovchi muhim omillaridan biri hisoblanadi. Chunki korxonalar faoliyatining uzluksiz davom etishini ta'minlash uchun zarur ishlab chiqarish xaziralari va mehnat vositalari sotib olish, davlat byudjetidan tashqari fondlar uchun to'lovlarni amalga oshirish uchun ma'lum miqdorda naqd pulsiz hisob kitoblar talab qilinadi. Shuning uchun ham korxonalar mavjud pul mablag'larini yuqorida ko'rsatilgan maqsadlarga sarflashda iqtisodiy jihatdan manfaatli va tejamli bo'lgan hamda korxonaga o'z mablag'laridan oqilona foydalanish imkonini berishni birinchi navbatda hisobga olish zarur. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida korxonalarning pul mablag'lari va ularning xarajati to'g'risidagi boshqaruv apparati uchun zarur ma'lumotlarni buxgalteriya shakllantirish masalalarini o'rgatadi.

Ma'lumki, iqtisodiyotni rivojlanishining barcha bosqichlarida naqd pulsiz hisob kitoblar alohida ahamiyatga ega bo'lgan va ularni hisobga olish tartibi o'sha davrdagi iqtisodiyotning rivojlanishi darajasidan kelib chiqqan. Chunki har qanday bosqichda iqtisodiyotning rivojlanishi u yoki bu modelga amal qilgan va uning ajralmas qismi sifatida esa buxgalteriya hisobi ishtirok etgan. Taraqqiyotning yuqori pog'onasiga ko'tarilish esa har doim iqtisodiyot fanlarining, chunonchi buxgalteriya hisobining rivojlanishi ham belgilab bergan va ular ham ta'sir etgan. Bozor munosabatlarining shakllanishi va uning chuqurlashuvi naqd pulsiz hisob kitoblar hisobining uslubiy asoslari va ularning harakatini ifodalovchi ko'rsatkichlarning sifat jihatidan o'zgarishini talab qilmoqda. Shuning uchun ham naqd pulsiz hisob kitoblarning hisobini tartibga soluvchi qonuniy va me'yoriy hujjatlarni tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qildi.

Yuridik shaxslarning pul mablag'larining tashkil topishi, saqlanishi va ulardan foydalanish tartibi O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvi tomonidan nazorat qilinadi. 1998 yil 12 dekabrda ro'yhatga olingan va 1998 yil 24 yanvarda O'zbekiston Adliya Vazirligi tomonidan tasdiqlangan "Yuridik shaxslarning kassa muammolarini yuritish qoidalari"da batafsil yoritib berilgan.

Pul mablag'larining qaysi manbalardan tashkil topishi va ularning sarflanishini asosiy ahamiyati esa "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni asosida ishlab chiqilgan va Buxgalteriya Hisobining Milliy Standartlarining 9-son "Pul oqimlari to'g'risida hisoboti"da aniq ko'rsatilib o'tilgan.

“Yuridik shaxslarning kassa muammolarini yuritish qoidalarida”da barçha yuridik shaxslar quyidagilarga amal qilishi shart:

- mulkchilik shaklidan qat’iy nazar pul mablag’larini bank muassasalarida saqlashlari shart;

- yuridik shaxslar o’rtasidagi, shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi fuqarolar ishtirokidagi hisoblashlar faqat bank muassasalari orqali hisob-kitoblarning naqd pulsiz shaklida amalga oshirilishi zarur;

- bank muassasasidan olingan naqd pullar qaysi maqsadlar uchun olingan bo’lsa, o’sha maqsadlarga sarflanishi mumkin;

- tashkilot o’z kassasida faqat bank muassasasi rahbari tomonidan tashkilot rahbari bilan kelishilgan holda belgilangan limit chegarasida saqlashi mumkin va h.k..

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida korxonalarining moliyaviy barqarorligi ko’p jixatdan ularning to’lov qobiliyatiga bog’liqdir. Ma’lumki, to’lov qobiliyatining mazmuni eng avvalo bo’sh pul mablag’larining mavjudligi bilan harakterlanadi. Chunki pul mablag’lari eng yuqori likvidlikka ega bo’lgan aktivlar hisoblanadi. Shuning uchun ham korxonalarda mavjud bo’lgan bo’sh pul mablag’laridan samarali foydalanish uchun ularni tovar aylanmsiga kiritish alohida ahamiyatga ega. Umuman, korxonalarining pul mablag’larining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- pul qiymat o’lchovi bo’lib - bu tovarning ma’lum qiymatidagi pul summasiga tengligini ko’rsatadi va tovar qiymatining miqdori hisoblanadi;

- korxonalarining pul mablag’lari muomala jarayonida ishlab chiqarish jarayoni uchun zarur bo’lgan resurslarni sotib olish va ko’rsatilgan xizmat va bajarilgan ish hajmlari uchun to’lov vositasi hisoblanadi.

- pul jamg’arish vositasini bajarganda boylik to’plashga xizmat qiladi. Pul mablag’larining korxonada iqtisodiyotida tutgan o’rni uning asosiy vazifalarini bajarish uchun buxgalteriya hisobi boshqaruv apparatini tegishli ma’lumotlar to’plami bilan ta’minlanishi zarur. Buning uchun esa pul mablag’lari hisobining oldida quyidagi asosiy vazifalar turadi:

- korxonaning pul mablag’larini samarali boshqarish uchun zarur ma’lumotlar bilan ta’minlash;

- to’lov va hisob-kitoblarni pul muomalalarini tartibga soluvchi me’yoriy hujjatlarda ko’rsatilgan tartiblarga rioya qilgan holda o’z vaqtida amalga oshirish;

- hisob registrlarida pul mablag’larini naqdligi va harakatlarini o’z vaqtida aks ettirish;

- pul mablag’larining belgilangan maqsadlarga sarflanishi, smeta va limitlarga amal qilishini nazorat kilish va hakoza.

Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida korxonalarda pul mablag’larining hisob-kitobini to’g’ri tashkil etish bilan bir qatorda, uni to’g’ri va oqilona boshqarish ham muhim hisoblanadi. Chunki korxonada pul mablag’larining harakati bir tekis davom etmasligi korxonaning pul mablag’lariga bo’lgan ehtiyojlari ta’minotiga va ularni oqilona boshqarishga o’z ta’sirini o’tkazadi. Bunday sharoitda korxonalarda pul mablag’larini boshqarishning yangi usullarini ishlab chiqishni talab etadi.

ADABIYOTLAR:

1. www.lex.uz.
2. www.edu.uz.
3. www.ziyonet.uz.